

Siirtolaisuus- ja ulkomaalaistilastot

Maahan- ja maastamuuttaneista Loman maan ja ulkomaan kansalaisista sekä maassa asuvasta ulkomaalaisväestöstä on nykyisin saatavissa hyvin monenlaisia tilastoja. Nämä tiedot ovat kuitenkin hajallaan lukuisissa eri lähteissä. Tiedon tarvitsijoilla ei sen vuoksi ole aina riittävästi tietoa niiden sisällöstä ja saatavuudesta. Tätä tarvetta ajatellen Tilastokeskus ja Siirtolaisuusinstituutti ovat yhteistyössä Pakolais- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunnan kanssa julkaisseet aihepiiriä käsittelevän tilastopoppan, joka sisältää samalla laajan koosteen näistä tilastoista.

Oppaan alkuosassa käydään luettelomaisesti läpi nykyisin saatavissa olevat siirtolaisuus- ja ulkomaalaistilastot. Lyhyen yleiskuvauksen jälkeen luetellaan yksityiskohtaisesti eri tilastolähteiden sisältämät taulut (otsikot). Tarkastelu on jaettu viiteen ryhmään: 1) maahan- ja maastamuutto, 2) väestön syntyperä, kansalaisuus ja kieli, 3) Suomessa asuvat ulkomaalaiset, 4) pakolaiset ja turvapaikanhakijat sekä 5) ulkomailla asuvat suomalaiset.

Pääosa tilastoista julkaistaan vuosittaisina poikkileikkaustietoina, ts. niistä puuttuu ajallinen ulottuvuus. Lisäksi ruissa käytetyt luokitukset ovat moniin tarkoituksiin liian hienojakoisia. Aikasarjojen laatiminen ja tiedon tiivistämi-

nen jää näin käyttäjien itsensä tehtäväksi, mikä on luonnollisesti hyvin työlästä. Tätä ajatellen oppaan toiseen osaan on koottu laaja valikoima keskeisiä aihepiiriin liittyviä aikasarjoja ja alkuperäisistä tilastoista muokattuja tauluja, joita ei sellaisenaan ole aiemmin julkaistu. Osa niistä on esitetty myös havainnollisina kuvioina.

Jokainen uusi vuosi tuo oman lisänsä tilastoihin. Aika ei kuitenkaan vähennä nyt laaditun oppaan käyttöarvoa, koska uudet tiedot on aina helppo lisätä aikasarjoihin tarvitsematta nähdä kaikkea sitä vaivaa, jonka tällaisen sarjan laatiminen alkuperäisistä vuositilastoista väistämättä aiheuttaisi.

Maahan- ja maastamuuttotilastot

Maahan- ja maastamuuttaneita koskevat tiedot on perinteisesti julkaistu Suomen viralliseen tilastoon (SVT) kuuluvissa **väestönmuutostilastoissa**, joissa muutajat on eritelty mm. lähtö- ja kohdemaan, sukupuolen, iän ja kansalaisuuden mukaan. Tarkempia tietoja on lisäksi ollut saatavissa **julkaisemattomina tauluina**, joiden sisältö on vuosittain jonkin verran vaihdellut.

Maahan- ja maastamuuttotilastot ovat 1950- ja 1960-lukujen osalta hyvin puutteellisia. Etenkin *Pohjoismaiden välisiä muuttoja* oli tuolloin vaikea tilastoida, koska vuonna 1954 solmitun yhteispuhjoismaisen työmarkkinasopimuksen jälkeen muuttamiseen ei enää tarvittua pas-

Kasvatustieteen lis. Jouni Korkiasaari on Siirtolaisuusinstituutin erikoistutkija.

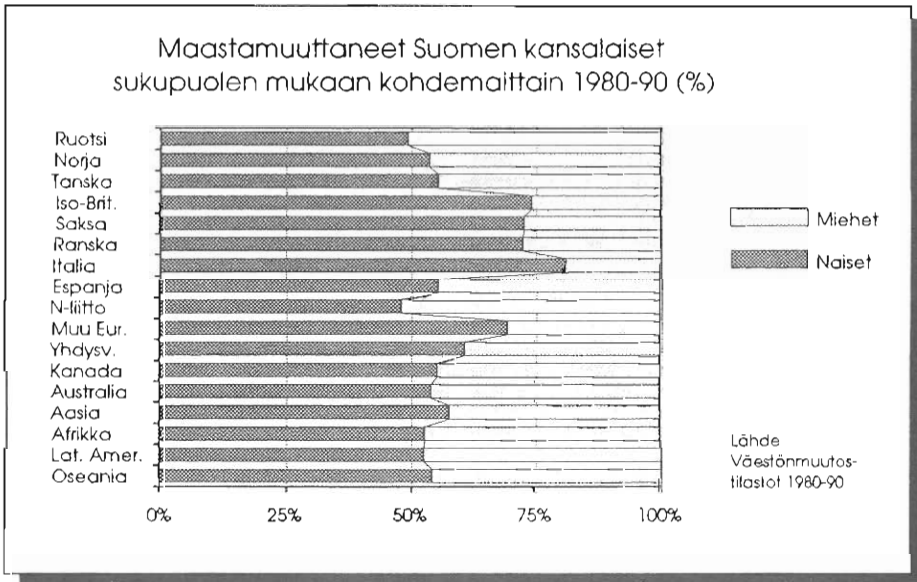
sia eikä työlupaa (tilastointi perustui passinottoihin). Tästä syystä pohjoismaisten muuttoilastojen julkaisemisesta välillä jopa kokonaan luovuttiin. Tilastoinnin edellytykset paranivat olennaisesti vuonna 1969 käyttöön otetun yhteispohjoismaisen muuttokirja-järjestelmän myötä. Sen seurauksena tilastoja alettiinkin jälleen julkaista vuodesta 1970 lähtien. Aluksi tilastointi jonkin verran kangerteli etenkin paluumuuton osalta, mutta sittemmin se on vastannut varsin hyvin muiden Pohjoismaiden laatimia tilastoja. 1950- ja 1960-lukujen tilastoissa olevia puutteita on voitu osittain paikata muista Pohjoismaista saaduilla tiedoilla.

Tilastot ovat puutteellisia myös *Pohjoismaiden ulkopuolelle suuntautuneiden* muuttojen osalta, koska niistä ei ennen vuotta 1983 tarvinnut erikseen ilmoittaa viranomaisille. Sen vuoksi rekisteriviranomaiset eivät saaneet läheskään kaikkia muuttoja tietoonsa ja tietoon tulleistakin osa selvisi vasta vuosia myöhemmin. Tilastoja kuitenkin julkaistiin passinottojen ja väestökirjanpidon yhteydessä saa-

tujen tietojen avulla **Suomen tilastollisessa vuosikirjassa** vuoteen 1984 asti (STV 1985/86).

Vuonna 1983 tilastointiperusteet muuttuivat, kun Pohjoismaiden ulkopuolelle suuntautuneista muutoista tuli voimaan ilmoitusvelvollisuus, jonka mukaan jokaisen muuttajan on ilmoitettava muutostaan viranomaiselle erillisellä lomakkeella. Etupäässä tietämättömyytään läheskään kaikki muuttajat eivät kuitenkaan ole niitä täyttäneet. Useimmissa tapauksissa muutot ovat silti jossain vaiheessa tulleet viranomaisten tietoon muuta kautta, mm. väestökirjanpidon yhteydessä.

Paluumuuttajista ei ole varsinaisia tilastoja, koska heidän tarkka erottamisensa muista maahanmuuttajista on tilastoteknisesti hyvin vaikeaa mm. siksi, että paluumuuttaja-käsite itsessään on jossain määrin liukuva. Palaajien määrät joudutaan yleensä arvioimaan kaikkia maahanmuuttajia koskevien kansalaisuus-, syntymämaa- ja äidinkieli-tilastojen avulla.

Väestön syntyperää, kansalaisuutta ja kieltä koskevat tilastot

Perustiedot maassamme asuvista ulkomaista syntyperää olevista henkilöistä sisältyvät tilastokeskuksen vuosittaisiin väestöjulkaisuihin. Näihin tilastoihin sisältyvät myös maahan- ja maastamuuttoa koskevat tiedot, joita jo edellä tarkasteltiin. Maassa asuvia koskevat tiedot julkaistaan nykyisin **Väestörakenne**-sarjassa ja muuttaneita koskevat tiedot **Väestönnuutokset**-sarjassa. Tietoja julkaistaan myös muissa yhteyksissä kuten Suomen tilastollisessa vuosikirjassa ja Pohjoismaiden tilastollisessa vuosikirjassa (Yearbook of Nordic Statistics). Tarkempia tietoja on lisäksi ollut saatavissa **julkaisemattomina tauluina**. Kunnittaisia tietoja ulkomaan kansalaisista sisältyy myös väestörekisterikeskuksen vuosittain julkaisemaan **Suomen asukasluku**-tilastoon.

Ulkomaalaisia, pakolaisia ja turvapaikanhakijoita koskevat tilastot

Viralliseen väestötilastoon sisältyvien kokonaismäärien ja demografisten taustatietojen lisäksi sisäasiainministeriön alainen *Ulkomaalaiskeskus* ylläpitää ja julkaisee tilastoja ulkomaalaisille myönnettyistä oleskeluluvista, viisumeista ja työluvista sekä karkotetuista ja käännytettyistä. Muillakin hallinnonaloilla kuten poliisilla, sosiaali- ja terveydenhuollolla, opetushallinnolla ja työvoimaviranomaisilla on erilaisia rekistereitä, joissa on tietoja myös ulkomaalaisista. Niitä julkaistaan kuitenkin melko satunnaisesti, koska rekisterit on tarkoitettu lähinnä viranomaisten omaan käyttöön. Useimpia niihin pohjautuvia tilastoja annetaan silti kysyttäessä myös ulkopuolisille.

Ulkomaalaiskeskus vastaa pääosin myös pakolaisia ja turvapaikanhakijoita

koskevien tilastojen laadinnasta. Sosiaali- ja terveysministeriön alainen *Pakolaistoimisto* ja *Suomen Punainen Risti* pitävät lisäksi tilastoa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kuntiin sijoittamisesta ja majoitustilanteesta. Tärkeimpiä näiden tilastojen julkaisukanavia ovat **Suomen tilastollinen vuosikirja** (STV 1992–), pakolaistoimiston julkaisemat **Pakolaisinfo** ja **Tosiasioita** sekä sisäasiainministeriön julkaisema **Sisäasiainministeriö tiedottaa**.

Tilastokeskuksen tavoitteena on julkaista vuoden 1993 aikana erillinen tilastoraportti Suomessa asuvista ulkomaalaisista (alustavalta nimeltään "**Ulkomaalaiset Suomessa**"). Ainakin ensi vaiheessa kyseessä on vain kertaluonteinen julkaisu, jossa kuvataan yksinkertaisin taulukoin, aikasarjoin ja kuvioin Suomessa asuvan ulkomaalaisväestön määrää ja ominaispiirteitä. Siihen sisältyy tietoja mm. ulkomaalaisväestön määrästä, demografisesta rakenteesta, pääasiallisesta toiminnasta, toimialasta, koulutuksesta, työttömyydestä ja rikollisuudesta. Tulevaisuudessa ulkomaalaisia koskevia tietoja tullaan julkaisemaan nykyistä laajemmin myös vuosittaisten väestötilastojen yhteydessä.

Ulkosuomalaisia koskevat tilastot

Suomen kansalaisen muuttaessa pysyvästi ulkomaille häntä ei poisteta väestörekisteristä, vaan hänet siirretään ns. poissaolevan väestön rekisteriin. Kun hän palaa takaisin Suomeen, hänet vastaavasti palautetaan läsnäolevien rekisteriin. Poissaoleva väestö koostuu pääasiassa ulkomailta asuvista *Suomen kansalaisista*. Lukuihin sisältyy etenkin vanhemmissa ikäryhmissä runsaasti ulkomailta kuolleita henkilöitä. Toisaalta niistä puuttuvat kansalaisuuden vaihdon vuoksi rekisteristä poistetut; tosin lähes-

kään kaikki kansalaisuuden vaihdot eivät ole tulleet rekisterinpitäjän tietoon. Poissaolevan väestön rekisteri antaa siten ulkosuomalaisista vain viitteellisen kuvan.

Väestörekisterikeskus on laatinut poissaolevaa väestöä koskevia selvityksiä viiden vuoden välein. Viimeisimpään julkaisuun sisältyy kokonaismäärien lisäksi tietoja tämän väestön lääni-, vaali-, ikä- ja sukupuolijakautumista. Valmisteilla on ollut myös kohdemaittaisten tietojen laatiminen.

Ulkosuomalaisia koskevia tietoja on saatavissa myös joidenkin **kohdemaiden väestötilastoista**, joita on laaja valikoima mm. Tilastokeskuksen kirjastossa. Esimerkiksi Ruotsin ja Norjan väestötilastoissa on tietoja suomalaisten ikä-, sukupuoli- ja siviilisäätyjakautumista sekä alueellisesta sijoittumisesta. Monista muistakin maista on saatavissa ainakin kokonaismäärät maassa asuvista Suomen kansalaisista, joissakin tapauksissa myös Suomessa syntyneistä. Heidän ulkomailla syntyneistä lapsistaan eli toisen polven suomalaisista ja sitä useammasta polvesta on sen sijaan tietoja vain poikkeustapauksissa. Ulkosuomalaisten kokonaismäärää, maittaisia määriä ja ominaispiirteitä on em. tilastojen avulla kartoitettu kahdessa kirjoittajan tekemässä tutkimuksessa: *"Suomalaiset maailmalla"* (1989) ja *"Siirtolaisia ja ulkosuomalaisia"* (1992).

Monilla viranomaisilla, kansalaisjärjestöillä ja muilla yhteisöillä sekä yrityksillä on lähinnä omaan käyttöön tarkoitettuja rekistereitä ja niihin perustuvia tilastoja ulkomaille tilapäisesti muuttavista kansalaisista kuten opiskelijoista, kehitysaputyöntekijöistä ja yrityselämän

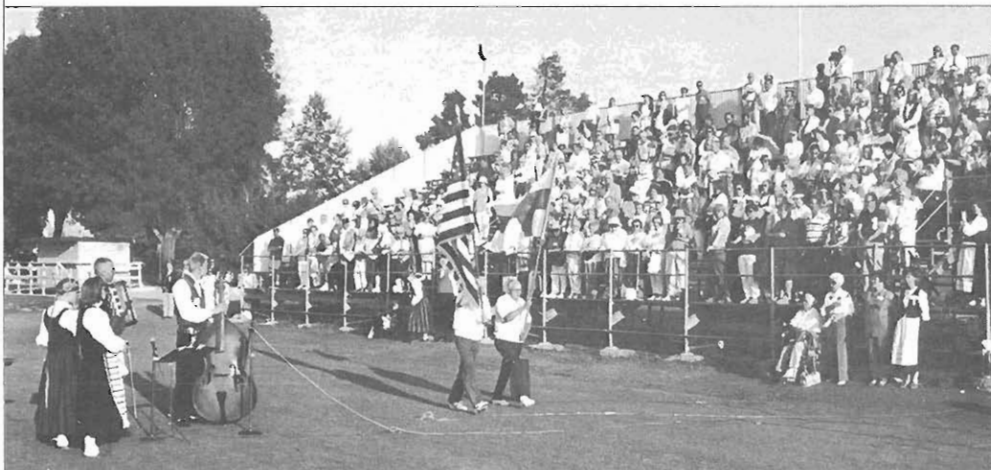
edustajista. Näihin kuuluvat mm. Valtion opintotukikeskus, Kansainvälisen henkilövaihdon keskus, Ulkoasiainministeriön kehitys yhteistyöosasto ja Kirkon ulkomaanasiain keskus. Yhtenä tällaisten tilastojen ongelmana on se, että ne eivät välttämättä kata kaikkia ao. ryhmään kuuluvia. Esimerkiksi opiskelijoista osa lähtee ulkomaille "omin päin" eikä näin tule rekisteröidyksi ulkomaille opiskelevien rekisteriin. Eri lähteistä kootut tiedot saattavat toisaalta sisältää osaksi samoja henkilöitä.

Tutkimukset tietolähteinä

Siirtolaisuudesta ja maamme ulkomalaisväestöstä on tehty lukuisia eri tieteenalaille ja tasoille sijoittuvia tutkimuksia ja selvityksiä. Ne sisältävät yleensä paljon myös tilastoluonteista tietoa, mutta pääasiassa ne tietenkin antavat sellaista tietoa, jota ei ilman tutkimusta ole mahdollista saada. Tietoa etsivien avuksi Siirtolaisuusinstituutti on vast'ikään julkaissut yhteistyössä Pakolais- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunnan kanssa Minna Domanderin laatiman kartoituksen **"Siirtolaisuus- ja pakolaistutkimus Suomessa 1980–1993"**. Vastaavia kartoituksia on tehty ja tehdään myös muissa Pohjoismaissa. Tarkempia tietoja näistä julkaisuista voi tiedustella Siirtolaisuusinstituutista. Myös instituutin kirjasto, jossa on maan laajin valikoima alan kirjallisuutta, on tutkijoiden ja muiden tiedon tarvitsijoiden käytettävissä.

Artikkeli perustuu kirjoittajan äskettäin valmistuneeseen selvitykseen *"Siirtolaisuus- ja ulkomalais-tilastot"*. Väestö 1993:8. Tilastokeskus/Siirtolaisuusinstituutti. Helsinki 1993.

FinnFest Kalifornian auringossa

Yhdysvalloissa asuvat suomalaiset ovat järjestäneet FinnFest-juhliiaan vuodesta 1983 lähtien. Tämänkertaisen, järjestyksessä 11:nnen, FinnFestin pitopaikaksi oli valittu luterilaisen yliopiston campus Thousand Oaksissa Los Angelesin pohjoispuolella. Kaliforniassa arvioidaan olevan 64 000 suomalaissyntyistä henkilöä, joista muutama tuhat osallistui FinnFestiin.

FinnFestin järjestäminen on valtaisa ponnistus pienelle aktivistien joukolle. Valmistelut alkavat 2–3 vuotta aikaisemmin vapaaehtoistyönä ja tarmokkaana kampanjana varojen keräämiseksi.

Juhlan ohjelma oli mielenkiintoinen sekoitus suomalaista ja amerikkalaista perinnettä. Avajaisjuhlassa Suomen valtion tervehdyksen esitti työministeri Ilkka Kanerva. Suomalaisen ja amerikkalaisten esityksistä tanhuajat sekä erinomainen "Singing Strings", soittava lapsiyhtye Minnesotasta, olivat ohjelman parasta antia.

Perjantai- ja lauantapäivät oli omistettu erilaisille ulkoilmaohjelmille, yleisöluennoille, urheilukilpailuille ja ennen kaikkea ystävien tapaamiselle — kohokohtina perjantain juhlallinen banquet ja lauantai-illan barbeque. Sunnuntain ohjelmaan kuuluu perinteisesti jumalanpalvelus sekä suomeksi että englanniksi.

Sunnuntai-iltapäivän päätöstilaisuudessa FinnFest-viesti luovutettiin ensi kesän juhlapaikkakunnalle; 12:s FinnFest järjestetään DeKalbissa Chicagon lähistöllä.

FinnFest on erinomainen forum ulkosuomalaisyhteisön ja vanhan kotimaan välisten suhteiden vaalimiseen ja kehittämiseen. Tällä hetkellä FinnFest-instituution kantavana voimana on toinen siirtolaispolvi, useimmat heistäkin jo eläkeiässä. Juhlan tulevaisuus riippuu kuitenkin siitä, kuinka kolmas ja neljäs "siirtolaispolvi" eli amerikkalaiset, jotka tietävät olevansa suomalaista syntyperää, saadaan mukaan toimintaan. Yksi kanava on sukututkimus sekä juurten ja sukulaisten etsintä Suomesta. Tarvitaan myös nuorisoon vetoavaa musiikki- ym. kulttuuritoimintaa, mahdollisesti yhteistyössä Suomesta tulevien vierailijoiden kanssa.

Olavi Koivukangas